

Roman Sadziński

Sylwetka naukowa profesora Alfreda Tarantowicza

Acta Universitatis Lodzianis. Folia Germanica 2, 235-242

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SYLWETKA NAUKOWA PROFESORA ALFREDA TARANTOWICZA

Profesor Alfred Tarantowicz urodził się 23 listopada 1931 r. w Biłgoraju (województwo lubelskie) w rodzinie robotniczej.

Studia uniwersyteckie w zakresie filologii germańskiej odbywał w latach 1954–1959 na mającym bogate tradycje germanistyczne Uniwersytecie im A. Mickiewicza w Poznaniu, uzyskując w 1959 r. tytuł magistra filologii germańskiej. Bezpośrednio po ich ukończeniu pracował jako nauczyciel języka niemieckiego w II liceum Ogólnokształcącym w Zgierzu k. Łodzi.

W 1964 r. rozpoczął pracę na Uniwersytecie Łódzkim, w Katedrze Filologii Germańskiej, gdzie zajmował kolejno stanowiska: asystenta, starszego asystenta, adiunkta, docenta, a od roku 1990 stanowisko profesora nadzwyczajnego Uniwersytetu Łódzkiego.

Wszystkie lata jego działalności naukowej, dydaktycznej i organizatorskiej są związane z Uniwersytetem Łódzkim.

Zainteresowania naukowe Alfreda Tarantowicza zaczęły się kształtować już w czasie studiów, co zaowocowało uzyskaniem tytułu magistra filologii germańskiej w 1959 r. za pracę pt. *Konsonantengruppen in der morphologischen Fuge*, której promotorem był prof. dr Ludwik Zabrocki.

Zarówno Jego publikacje przed uzyskaniem stopnia doktora (np. pozycja I w załączonym wykazie), jak też i sama dysertacja doktorska *Phonologie von Notkers Sprache* ukończona i obroniona w Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu, również pod opieką naukową prof. dra Ludwika Zabrockiego, dotyczyła fonologii historycznej języka niemieckiego i zawierała opracowanie fonologii języka Notkera, tzn. dialektu niemieckiego z X/XI w., którym posługiwał się Notker Labeo Teutonicus, uważany za prekursora naukowej prozy niemieckiej. Metodologia pracy opierała się na modelu fonologii klasycznej, wypracowanej przez praską szkołę fonologiczną z uwzględnieniem technik, jakimi posługują się inne szkoły fonologiczne.

W pierwszych latach pracy na Uniwersytecie Łódzkim pogłębiły się Jego zainteresowania naukowe związane z problematyką opisu języka, zwłaszcza w aspekcie szeroko pojętego językoznawstwa kontrastywnego.

Prace opublikowane po doktoracie podejmują tę problematykę i odnoszą się do fonologii i morfonologii języka niemieckiego i polskiego w aspekcie konfrontatywnym. Szczególnie pozycje 5, 6, 7, 8 i 9 odzwierciedlają rosnące zainteresowania badaniami nad współczesnym językiem niemieckim i polskim w ujęciu porównawczym, ze specjalnym uwzględnieniem problematyki fonologicznej i morfonologicznej.

Odbiciem tego jest także rozprawa habilitacyjna pt. *Formbildende Alternationen im Deutschen und Polnischen*, opublikowana w Wydawnictwie Uniwersytetu Łódzkiego w 1980 r., na podstawie której Rada Wydziału Neofilologii Uniwersytetu Warszawskiego przyznała Mu stopień doktora habilitowanego.

Rozprawa ta poświęcona alternacjom formatwórczym, tzn. zachodzącym w obrębie fleksji – to idące po linii dotychczasowych zainteresowań naukowych studium konfrontatywne z zakresu morfonologii niemieckiej i polskiej, będące pierwszą próbą tego typu, podjętą w odniesieniu do problematyki alternacji w obu językach.

Wokół tych zagadnień koncentrował się Jego podstawowy dorobek naukowy, na który oprócz rozpraw doktorskiej i habilitacyjnej składają się przede wszystkim artykuły naukowe opublikowane po habilitacji, stanowiące opracowanie szczegółowych problemów z zakresu fonologii oraz alternacji morfonologicznych. Plon badań naukowych powstałych po habilitacji obejmuje 27 artykułów.

Wyrazem uznania wartości naukowej i merytorycznej rozprawy habilitacyjnej było uhonorowanie jej autora w 1981 r. Nagrodą Ministra Szkolnictwa Wyższego, Nauki i Techniki.

Za twórczość naukową i publikacje, które ukazały się po habilitacji, Alfred Tarantowicz był wielokrotnie nagradzany Nagrodą Naukową Rektora UŁ. Wymienić tu należy choćby Nagrody Naukowe Rektora UŁ uzyskane w kolejnych latach: 1979, 1983, 1984, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990.

Rozważania teoretyczne zawarte w artykułach naukowych, opublikowanych po habilitacji świadczą o systematycznym rozbudowywaniu aparatu naukowego, wydatnie poszerzonego o zagadnienia słowotwórstwa (morfonologii słowotwórstwa), jak też w zakresie lingwistyki konfrontatywnej i ogólnych problemów konfrontacji zjawisk alternatywnych i prezentują dość szczegółowy wykład rodzajów alternacji języka niemieckiego i polskiego, szczególnie jeśli chodzi o alternacje słowotwórcze o wartości semantycznej (por. pozycje 16, 17, 18, 28, 33).

Tematyka artykułów, polegająca na konfrontatywnej analizie alternacji przy zastosowaniu jednolitej metody oraz modelu opisu, była dla odbiorcy interesująca i nowa.

Alternacje morfonologiczne zachodzące w obrębie fleksji i słowotwórstwa w sposób zasadniczy rzutują na zróżnicowanie struktury fonologicznej

wyrazu z jednej strony i na wariację morfemiczną oraz relacje paradygmatyczne z drugiej.

Problematyka dotychczasowych prac naukowych dotyczyła głównie fonologii, morfologii i morfonologii języka niemieckiego i polskiego w ujęciu kontrastywnym. Językoznawstwo kontrastywne stało się więc głównym nurtem badawczym zainteresowań Łódzkiego germanisty.

Ta linia naukowa i ten jednolity kierunek badań z jeszcze szerszym uwzględnieniem lingwistyki kontrastywnej oraz ze szczególną ekspozycją słowotwórstwa współczesnego języka niemieckiego i polskiego jest konsekwentnie utrzymywana i w najbliższej przyszłości będzie z pewnością kontynuowana.

Centralnym obszarem badawczym i przedmiotem naukowych dociekań stały się dane dotyczące szeroko pojętej analizy morfonologicznej procesów słowotwórczych oraz mechanizmy ich identyfikacji i funkcjonowania.

Procesy i struktury słowotwórcze – to problemy, którymi zajął się Alfred Tarantowicz w swojej publikacji książkowej pt. *Einige Aspekte de Wortbildungsmorphologie aus deutsch-polnischer kontrastiver Sicht*, wydanej w roku 1999 w Wydawnictwie Uniwersytetu Łódzkiego. Książka ta podejmuje ważny w ramach niemiecko-polskich studiów kontrastywnych, dotąd nie opracowany temat językoznawczy.

Praca opiera się na obfitym materiale słowotwórczym języka niemieckiego i polskiego i przedstawia udział alternacji słowotwórczych w strukturze i funkcji aparatu słowotwórczego oraz w procesach różnicowania i tworzenia nowych wyrazów i konstrukcji słowotwórczych w konfrontowanych językach.

Monografia ta stanowi ważną oraz wybitnie innowacyjną syntezę na temat morfonologii słowotwórstwa w ujęciu kontrastywnym i jest ukoronowaniem całościowego dorobku naukowego. Logiczny i przemyślany układ monografii ułatwia jej recepcję i podnosi walor glottodydaktyczny.

Książka ta zawiera informacje istotne dla badania typologii uniwersaliów językowych. Ma także wartość glottodydaktyczną dla germanistów polskich i polonistów niemieckojęzycznych, i porusza najistotniejsze zagadnienia morfonologii jako dyscypliny językoznawczej.

Będąc pierwszym monograficznym opracowaniem morfonologii kontrastywnej niemiecko-polskiej, stanowi bardzo cenny wkład zarówno do badań kontrastywnych niemiecko-polskich, jak i morfologii w ogóle.

Morfonologia języka niemieckiego i polskiego stała się Jego prawdziwą pasją naukową.

Zacytujemy tu fragment opinii prof. dra E. Tomiczka, napisanej do wniosku o nadanie A. Tarantowiczowi tytułu naukowego profesora „belwederskiego”: „Tematyka prac naukowych prof. A. Tarantowicza obejmowała głównie zagadnienia fonologii, morfologii i morfonologii języka niemieckiego i polskiego w ujęciu kontrastywnym. W tej tematyce jest prof. A. Tarantowicz

niezwykle konsekwentny, stale rozwija swój warsztat naukowy i jest on dziś w Polsce niekwestionowanym autorytetem obok takich germanistów językoznawców, jak A. Z. Bzdęga, F. Grucza czy N. Morciniec.”

Odrebnym wątkiem w badaniach były natomiast zagadnienia związane z lingwistyką tekstu. Do tego nurtu badawczego zaliczyć należy badania przeprowadzone we współpracy z naukowcami z Instytutu Języka Niemieckiego w Gießen, obejmujące przede wszystkim zagadnienia dotyczące tekstów autentycznych, stosowanych w nauce języka niemieckiego studentów germanistyki i innych kierunków uniwersyteckich (por. pozycje 24 i 34).

Nie mniej ważną domeną wcześniejszej i obecnej działalności naukowej Alfreda Tarantowicza stała się dydaktyka języka niemieckiego w zakresie szkoły wyższej. Ta działalność jest mocno powiązana z jego częstym udziałem w konferencjach dydaktycznych krajowych i zagranicznych.

Obecna działalność badawcza i zainteresowania leksykologią, słowotwórstwem i modelami słowotwórczymi w języku literatury i w językach fachowych owocują w prowadzonych seminariach magisterskich, specjalizacyjnych oraz modnych ostatnio wykładach do wyboru dla studentów wszystkich lat studiów.

Od 1989 r. jest łódzki językoznawca zapraszany na naukowe kongresy germanistyczne, organizowane corocznie przez Instytut Języka Niemieckiego w Monnheim. Kongresy te stają na wysokim poziomie naukowym i cieszą się prestiżem oraz uznaniem językoznawczych środowisk naukowych niemieckich oraz międzynarodowych.

Od 15 lutego 1974 r. do 30 września 1981 r. pełnił Alfred Tarantowicz funkcję kierownika Zakładu Językoznawstwa Niemieckiego i Stosowanego UŁ, będąc równocześnie opiekunem naukowym studentów I i II roku filologii germańskiej.

Od dwóch kadencji jest on członkiem Komisji Statutowej w Uniwersytecie Łódzkim. Uczestniczył aktywnie w tworzeniu nowego Statutu UŁ.

Jego zainteresowania badawcze, jak już wspomniano, są również związane z dydaktyką akademicką. Dużo uwagi poświęca promotorstwu prac magisterskich.

W czasie 35-letniej pracy w Uniwersytecie Łódzkim Alfred Tarantowicz prowadził wykłady, konwersatoria, ćwiczenia, seminaria magisterskie i specjalizacyjne, kształcenia studentów w zakresie historii językoznawstwa, gramatykę historyczną, gramatykę konfrontatywną.

Pełniąc funkcję Kierownika Katedry pracował wraz z zespołem nad programem kształcenia germanistów oraz nad rozwojem młodej kadry i zdobywaniem tytułów naukowych. Służyły temu wyjazdy kolegów na stypendia zagraniczne, jak też i bezpośrednie kontakty z zagranicą oraz wizyty w naszej Katedrze przedstawicieli ośrodków akademickich, partnerskich, głównie z Niemiec, lecz także germanistów z Francji, Szwecji i Finlandii. Wizyty te mają charakter spotkań naukowych, wykładów dla pracowników

naukowych i studentów. Służą również podejmowaniu wspólnych tematów badawczych z uniwersytetami partnerskimi. W wymianie zagranicznej, w partnerskiej oraz programu „Tempus”, obecnie „Sokrates” uczestniczą również studenci, magistranci, co im bardzo pomaga w pisaniu prac i osiągnięciu tytułów magisterskich.

Pragnę tu również podkreślić aktywny udział Alfreda Tarantowicza w nawiązaniu z utrzymaniu owocnej współpracy partnerskiej z uniwersytetami w Gießen oraz Chemnitz.

Bierze aktywny udział w pracach Komisji Rekrutacyjnej dla kandydatów na filologię germańską w Uniwersytecie Łódzkim, a w latach 1981–1993 sprawował funkcję przewodniczącego Komisji Rekrutacyjnej podczas egzaminów wstępnych na filologię germańską.

Jego aktywny udział w życiu naukowym został potwierdzony opublikowanymi pracami naukowymi w kraju i za granicą.

Był promotorem jednego przewodu doktorskiego i recenzentem trzech prac habilitacyjnych, superrecenzentem dla Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej (1997) oraz recenzentem czterech prac doktorskich z Uniwersytetu Łódzkiego, Poznańskiego i Opolskiego.

Pod jego kierunkiem powstało 210 prac magisterskich. Spośród magistrantów wielu jest pracownikami naukowymi w UŁ oraz w innych uczelniach, lektorami, nauczycielami w szkołach ogólnokształcących województwa łódzkiego.

Zacytujemy na koniec jeszcze raz fragment opinii profesora Tomiczka: „Profesor Tarantowicz jest bardzo skromnym człowiekiem, a zarazem niezwykle uczynnym, spieszącym z pomocą lub radą innym, którzy tego potrzebują. Wychował i wykształcił wielu germanistów, którzy z wdzięcznością wspominają swego mistrza.”

Podpisuję się pod tymi słowami i życzę Profesorowi Tarantowiczowi zdrowia i dalszych sukcesów.

Roman Sadziński

WYKAZ PRAC NAUKOWYCH
PROF. DRA HAB. ALFREDA TARANTOWICZA

1. *Substytucja fonemów samogłoskowych zapożyczeń łacińskich*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” (81) 1972, ser. I, s. 43–52.
2. *Phonologie von Notkers Sprache* (nie opublikowana praca doktorska), Poznań 1971.

3. *Status fonologiczny Geminat w dialekcie Natkera*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” (93) 1972, s. 21–26.
4. *Konsonantische Alternationen im Deutschen und Polnischen*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” (101) 1974, s. 85–91.
5. *Das deutsche und das polnische Phonemsystem in konfrontativen Sicht*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” (112) 1974, s. 11–15.
6. *Zur strukturellen Alternationstheorie*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” (10) 1977, s. 61–67.
7. *Zur Phomemalternation im Deutschen und Polnischen*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” (10) 1977, s. 69–77.
8. *Die Ablautalternationen im Deutschen und Polnischen*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” (22) 1978, s. 91–97.
9. *Zur Nullalternation im Deutschen und Polnischen*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” (59) 1979, s. 109–115.
10. *Formbildende Alternationen im Deutschen und Polnischen* (praca habilitacyjna), Wyd. UŁ, Łódź 1980.
11. *Deutsch als Fremdsprache. Probleme und Verfahren am Beispiel des Deutsch-Polnischen*, Gießen 1981.
12. *Zur Herausbildung der strukturellen Alternationstheorie*, [w:] H. Ramge, R. Rigol, A. Tarantowicz (Hrsg), *Deutsch als Fremdsprache: Probleme und Verfahren am Beispiel des Polnischen und Deutschen*, Gießen 1981, s. 96–116.
13. *Zur allgemeinen Charakterisierung formbildender Alternationen im Deutschen und Polnischen*, [w:] *Beiträge zur Slavistik*, hrsg. von H. Jelitte, Frankfurt a.M., Bern 1982, s. 171–190.
14. *Zur Umlautalternation im Deutschen*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia Linguistica (3) 1982, s. 33–42.
15. *Vokalalternationen im Deutschen und Polnischen*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia Linguistica (5) 1983, s. 67–97.
16. *Die Rolle der Alternationen in der Formbildung des Deutsch und Polnischen*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia Linguistica (7) 1983, s. 129–136.
17. *Die deutschen und polnischen Volkaphoneme in konfrontativer Sicht*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia Linguistica (8) 1984, s. 3–10.
18. *Zum Problem der Morphologie*, [w:] *Göppinger Arbeiten zur Germanistik*, hrsg. von U. Müller, F. Hundsnurscher, C. Sommer, Nr 447, Göppinger 1985, s. 9–17.
19. *Zur Morphonologie des deutschen Verbs*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia Linguistica (13) 1986, s. 171–182.
20. *Zur allgemeinen Charakteristik formbildender Alternationen im Deutschen und Polnischen*, „Kwartalnik Neofilologiczny” (3) 1986, s. 429–436.

21. *Zur Klassifikation formbildender Alternationen im Deutsche und Polnischen*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia Linguistica (14) 1986, s. 45–59.
22. *Alternationen von gespannten und ungespannten Konsonanten im Deutschen und ihre Entsprechungen im Polnischen*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia Linguistica (15) 1987, s. 143–153.
23. *Zur Definition. Identifizierung und Stratifikation formbildender Alternationen im Deutschen und Polnischen*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia Linguistica (15) 1987, s. 155–169.
24. *Authentische Texte – Gesprochene versus geschriebene Sprache unter dem Aspekt der Lexik und Grammatik*, [w:] *Beiträge zur deutschen Philologie*, hrsg. von H. Ramge, Gießen 1988, s. 75–81.
25. *Alternacje zachodzące we fleksji czasownika w języku polskim i niemieckim*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” (34) 1988, s. 260–266.
26. *Zur Alternation [E] – [I] im Deutschen*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia Linguistica (20) 1989, s. 131–138.
27. *Zur Konfrontation formbildender Alternationen im Deutschen und Polnischen*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia Linguistica (20) 1989, s. 139–150.
28. *Alternationen in der Wortbildung der deutschen Sprache*, hrsg. von S. Weber, Leipzig 1989, s. 240–246.
29. *Die Vokalphoneme in Deutschen in konfrontativer Auffassung*, Wyd. WSP, Rzeszów 1989.
30. *Alternationsarten im Deutschen und Polnischen*, [w:] *Deutsche Sprache im Kontrast*, hrsg. von A. Kątny, Rzeszów 1990, s. 195–206.
31. *Zur Morphembegriff in den strukturellen Alternationsanalysen*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia Linguistica (26) 1992, s. 73–77.
32. *Zu einigen Aspekten der Wortbildungsmorphologie – Kontraste deutsch-polnisch*, „Acta Universitatis Wratislaviensis”, Studia Neerlandica et Germanica 1992, s. 461–467.
33. *Einige Aspekte der Wortbildungsmorphologie – Deutsch-Polnisch kontrastiv*, [w:] *Zielsprache Deutsch*, M. Huebe Verlag, Ismaning bei München 1993, s. 144–148.
34. *Kurze Texte und ihre Verwendung im Fremdsprachenunterricht*, „Kwartalnik Neofilologiczny” (3) 1994, s. 195–199.
35. *Zur Derivationsanalyse im Deutschen und Polnischen*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” (42) 1997, s. 197–200.
36. *Wortbildende Alternationen im Deutschen und Polnischen*, [w:] *Plus Ratio Quam Vis. Festschrift für Aleksander Szulc zum 70. Geburtstag*, Wyd. UJ, s. 175–182.
37. *Zur funktionellen Ausnutzung deutscher Vokalalternationen*, „Kwartalnik Neofilologiczny” (44/1) 1997, s. 3–17.
38. *Wortbildungsalternationen im Deutschen und Polnischen*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia Germanica (1) 1997, s. 129–136.

39. *Zur Verbalalternation im Deutschen*, [w:] *Ludovico Zabrocki in memoriam*, Poznań 1999.
40. *Einige Aspekte der Wortbildungsmorphologie aus deutsch-polnischer kontrastiver Sicht* (monografia), Wyd. UŁ, Łódź 1999.